

Innst. O. nr. 92

(2002-2003)

Innstilling til Odelstinget fra justiskomiteen

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av Barnekonvensjonen i norsk lov)

Til Odelstinget

1. HOVEDINNHOLDET I PROPOSISJONEN

I denne proposisjonen foreslås det at FNs Barnekonvensjon inkorporeres i norsk lov gjennom menneskerettsloven. Det foreslås også noen konkrete lovendringer som vil føre til at konvensjonen synliggjøres bedre i norsk lovgivning.

Departementet foreslår videre at de to valgfrie protokollene om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi og om barn i væpnet konflikt inkorporeres; den siste under forutsetning av at Stortinget godkjenner at protokollen ratifiseres.

Det foreslås endringer i tvistemålsloven, forvaltningsloven, adopsjonsloven og barnevernloven som vil styrke barnets rett til å bli hørt, jf. Barnekonvensjonen artikkel 12.

Videre foreslås en endring i barnevernloven som vil synliggjøre Barnekonvensjonen artikkel 20 om barnets rett til vern og bistand.

Departementet fremmer også forslag om endring av straffeloven slik at barnepornografi defineres som pornografisk materiale med bruk av personer som er eller som fremstår som å være under 18 år. Departementet mener at en slik endring vil føre til at vi best mulig oppfyller våre forpliktelser etter Barnekonvensjonens artikkel 34 og den valgfrie protokollen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi.

Det gjøres også i proposisjonen rede for forskjellige forslag som kom opp under høringen, men som ikke vil bli fulgt opp med forslag til lovendringer.

2. BAKGRUNNEN FOR FORSLAGENE

Da FNs konvensjon 20. november 1989 om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen) ble ratifisert av Norge i 1991, ble det ikke foretatt lovendringer. Konvensjonen ble dermed ikke gjenstand for aktiv innarbeiding.

Ved behandlingen i Stortinget mente flertallet i justiskomiteen at også FNs Barnekonvensjon burde inkorporeres i menneskerettsloven, se Innst. O. nr. 51 (1998-1999). Flertallet foreslo imidlertid ikke å føye disse to konvensjonene til listen over konvensjonene i lovforslaget, men ba Regjeringen komme tilbake med forslag om dette.

Våren 1999 ble det nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe som skulle vurdere hvordan Barnekonvensjonen best kunne innarbeides i norsk lov. På bakgrunn av arbeidet til arbeidsgruppen ble det utarbeidet et høringsnotat som Justisdepartementet sendte på høring i februar 2001.

3. KORT OVERSIKT OVER BARNEKONVENSJONEN

I Barnekonvensjonen del I finner man så vel sivile og politiske som økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Disse rettighetene finnes også i de alminnelige menneskerettskonvensjonene, men ved at de er tatt inn i Barnekonvensjonen tydeliggjøres det at de også gjelder for barn. I tillegg har konvensjonen regler som ivaretar barns særlige behov. Med barn menes personer under 18 år, med mindre den lov som får anvendelse for barnet bestemmer at myndighetsalder nås tidligere.

De sivile og politiske rettigheter omfatter bl.a. krav om ikke-diskriminering, rett til liv, rett til navn, statsborgerskap og identitet, rett til ikke å skilles fra foreldrene med mindre det er til barnets eget beste, og til rettslig overprøving av avgjørelser om å skilles fra foreldrene. Videre omhandles rett til ytringsfrihet,

tanke-, samvittighets- og religionsfrihet, forenings- og forsamlingsfrihet og rett til beskyttelse av privatlivet. Konvensjonen gir videre barn som er plassert av myndighetene for omsorg, vern eller behandling, rett til periodisk overprøving av behandlingen og alle andre forhold av betydning for barnets plassering. Den forbyr tortur, dødsstraff og ulovlig frihetsberøvelse. Dessuten gir den rett til overprøving av frihetsberøvelse og rettssikkerhetsgarantier i forbindelse med straffesaker.

Blant de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene finner man krav om at statene skal gi spesiell beskyttelse til barn som ikke kan være i familiemiljøet og flyktningbarn, anerkjenne at funksjonshemmede barn skal ha et fullverdig liv og ha rett til spesiell omsorg, anerkjenne barnets rett til den høyest tilgjengelige helsestandard, rett til sosial sikkerhet, adekvat levestandard, utdanning, hvile og fritid, beskyttelse mot økonomisk utnyttelse og skadelig arbeid, narkotika, seksuell utnyttelse og misbruk, barnehandel og andre former for skadelig utnyttelse.

I en mellomgruppe faller statenes plikt til å oppfordre massemedia til å spre informasjon som barn kan nytte seg av, statens plikt til å sikre at barnets beste er avgjørende ved adopsjon og følge visse regler for å sikre dette, og at statene skal iverksette tiltak, herunder sosiale programmer, for å beskytte barn mot fysisk og psykisk vold.

Av andre bestemmelser som gjelder ivaretagelse av barns særlige behov, kan nevnes at hensynet til barnets beste skal være et overordnet prinsipp både ved private og offentlige myndigheters behandling av spørsmål som gjelder barn, og barnets rett til å bli hørt i alle forhold som angår barnet selv.

FNs generalforsamling vedtok 25. mai 2000 to valgfrie protokoller til Barnekonvensjonen. Den valgfrie protokollen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi trådte i kraft 18. januar 2002, og ble ratifisert av Norge 2. oktober 2001. Den pålegger statene å gjøre en lang rekke handlinger knyttet til salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi straffbare i sin lovgivning. Blant annet for å kunne oppfylle denne protokollen best mulig, fremmes det i proposisjonen forslag om endring av definisjonen av barnepornografi i straffeloven.

Etter protokollen om barn i væpnet konflikt, som trådte i kraft 12. februar 2002, skal statene treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at personer i deres væpnede styrker som er under 18 år, ikke tar direkte del i fiendtligheter. Videre innføres det et forbud mot å tvangsrekruttere personer under 18 år, til de væpnede styrker. Når det gjelder frivillig rekruttering, skal statene i det minste øke aldersgrensen til 16 år. For å kunne oppfylle bestemmelsene i protokollen om barn i væpnet konflikt, har det vært nødvendig å endre vernpliktsloven, heimevernsloven og straffeloven. Det

er fremmet en stortingsproposisjon om norsk ratifikasjon av tilleggsprotokollen i nær framtid, jf. St.prp. nr. 61 (2002-2003).

4. HVILKEN METODE BØR BRUKES FOR Å INNARBEIDE BARNEKONVEN- SJONEN I NORSK LOV?

Sammendrag

Barnekonvensjonen stiller ikke krav til en spesiell gjennomføringsform, men overlater dette til statene. Det vises til artikkel 4 som fastsetter at statene skal sørge for alle lovgivningsmessige, administrative og øvrige tiltak som er nødvendig for å virkeliggjøre de rettigheter som anerkjennes i konvensjonen.

I de avsluttende merknader fra FNs komité for barnets rettigheter til Norges annen rapport om Barnekonvensjonen, uttalte komiteen at den var betenkt over at konvensjonens bestemmelser ennå ikke var fullt og helt innarbeidet i norsk rett. Komiteen pekte imidlertid ikke på konkrete konvensjonsbestemmelser som den anså utilstrekkelig gjennomført. Komiteen anbefalte videre norske myndigheter å overveie å inkorporere konvensjonen på tilsvarende måte som andre regionale og internasjonale menneskerettskonvensjoner er inkorporert i menneskerettsloven.

I høringsnotatet ga Justisdepartementet uttrykk for det foreløpige syn at Barnekonvensjonen burde innarbeides i norsk lovgivning ved delvis transformasjon (synliggjøring). Det ble særlig lagt vekt på at dette var den metoden som ville gjøre innholdet i Barnekonvensjonen mest tilgjengelig for brukerne, og dermed kunne føre til en bedre gjennomføring av Barnekonvensjonens bestemmelser i praksis.

Det store flertall av høringsinstansene er positive til at Barnekonvensjonen skal innarbeides i norsk lov ved synliggjøring. En rekke høringsinstanser mener imidlertid at synliggjøring ikke er tilstrekkelig, og at Barnekonvensjonen i tillegg, og i første rekke, må inkorporeres i norsk lov. De høringsinstanser som tar stilling til rangspørsmålet, mener at Barnekonvensjonen bør ha forrang foran bestemmelser i annen lovgivning.

Departementet er kommet til at Barnekonvensjonen både bør inkorporeres i norsk lov og innarbeides ved delvis aktiv transformasjon (synliggjøring). Også de to valgfrie protokollene til konvensjonen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi og om barn i væpnet konflikt bør inkorporeres, den siste under forutsetning av at Stortinget godkjenner at protokollen ratifiseres. Inkorporeringen bør skje gjennom menneskerettsloven, noe som medfører at konvensjonsbestemmelsene får forrang foran bestemmelser i annen norsk lovgivning dersom det skulle være motstrid.

Inkorporasjon av Barnekonvensjonen er den innarbeidingsmetode som gir den sterkeste signaleffekt

både nasjonalt og internasjonalt. Ved å inkorporere Barnekonvensjonen viser norske myndigheter tydelig at Norge tar konvensjonen alvorlig, og at vi formelt sett oppfyller konvensjonens krav. Ved å inkorporere Barnekonvensjonen vil man også ivareta hensynet til en helhetlig framstilling av barns rettigheter i norsk lov. Bestemmelsene kan lettere leses i sammenheng, og loven vil gi en mer helhetlig oversikt over barns rettigheter.

Departementet legger til grunn at norsk rett i all hovedsak oppfyller Barnekonvensjonens krav, og til dels også gir barn sterkere rettigheter enn konvensjonen krever. En inkorporasjon vil etter departementets syn likevel kunne styrke barns rettsstilling. Det vises i denne sammenheng til Barnekonvensjonens artikkel 3 som fastsetter at hensynets til barnets beste skal være et sentralt hensyn i alle forhold som gjelder barn.

Departementet foreslår lovendringer som vil synliggjøre sentrale bestemmelser i konvensjonen i norsk lov. Etter departementets syn vil dette gi en bedre tilgjengelighet av disse bestemmelsene for brukerne, og gjøre de aktuelle bestemmelsene mer presise, forståelige og brukervennlige.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Dag Terje Andersen, Ola Røtvei og Knut Storberget, fra Høyre, John-Ragnar Aarset, Carsten Dybevig og Linda Cathrine Hofstad, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og André Kvakkestad, fra Kristelig Folkeparti, Einar Holstad og Finn Kristian Marthinsen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, viser til de respektive partiers merknader i Innst. O. nr. 51 (1998-1999).

Barnekonvensjonen er etter komiteens vurdering blant de mest sentrale menneskerettskonvensjonene, og bør derfor inkorporeres i nasjonal lovgivning på linje med Den europeiske menneskerettskonvensjon, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Komiteen vil påpeke at Barnekonvensjonen gir barn både sivile, sosiale og kulturelle rettigheter. Konvensjonen stadfester etter komiteens mening et viktig prinsipp: barn er å anse som et eget rettssubjekt med individuelle rettigheter som også staten har ansvar for at overholdes.

Norge har gjennom flere tiår vært et foregangsland hva gjelder menneskerettighetsarbeid både nasjonalt og internasjonalt. For at vi også i fremtiden, med tyngde, skal kunne arbeide for at menneskerettighetene overholdes i utlandet, er det etter komi-

teens mening viktig at Barnekonvensjonen inkorporeres i norsk rett. Komiteen har i sin vurdering særlig vektlagt det forhold at FNs komité for barnets rettigheter eksplisitt har oppfordret Norge til å inkorporere konvensjonen.

Komiteen har merket seg at Barnekonvensjonen på flere punkter er noe vag og at den flere steder retter seg direkte til landets myndigheter. Disse forhold kan medføre at konvensjonen først får reell betydning for barn om den danner grunnlag for presis lovgivning. Videre har komiteen merket seg regjeringsadvokatens påstand om at inkorporering av konvensjonens noe uklare ordlyd kan medføre en økning av domstolens makt på bekostning av lovgivers makt på barnerettens område.

Komiteen mener Regjeringens forslag til synliggjøring av konvensjonens bestemmelser i nasjonal lovgivning er viktig nettopp av hensyn til konvensjonens noe uklare ordlyd. Delvis transformasjon av konvensjonen som foreslått fra Regjeringens side, vil kompensere for uklarhet. Komiteen mener også at synliggjøring av Barnekonvensjonen i nasjonal lovgivning gjennom delvis transformasjon, er viktig av pedagogiske hensyn.

Videre vurderer komiteen den reelle fare for maktforskyving fra lovgiver til domstolene gjennom inkorporering av Barnekonvensjonen, som liten. Komiteen legger i denne forbindelse vekt på at domstolene tradisjonelt er tilbakeholdne med å konstatere motstrid mellom nasjonal rett og internasjonale menneskerettsforpliktelser.

Etter komiteens oppfatning er det positivt at Regjeringen fremmer forslag om å inkorporere Barnekonvensjonen og to valgfrie protokoller av 25. mai 2000 i norsk rett gjennom menneskerettsloven. Komiteen støtter forslaget under forutsetning av at Stortinget aksepterer ratifisering av tilleggsprotokoll til Barnekonvensjonen av 25. mai 2000 om barn i væpnet konflikt, jf. St.prp. nr. 61 (2002-2003).

Komiteen har merket seg at Regjeringen i St.meld. nr. 21 (1999-2000) uttaler at det vil bli lagt frem forslag om innarbeiding av FNs kvinnekonvensjon, FNs rasediskrimineringskonvensjon og FNs torturkonvensjon. Komiteen ser positivt på dette, og vil særlig oppfordre Regjeringen til å prioritere arbeidet med innarbeiding av FNs rasediskrimineringskonvensjon.

5. SYNLIGGJØRING AV BARNEKONVENSJONEN ARTIKKEL 12 - RESPEKTEN FOR BARNETS SYNSPUNKTER

5.1 Innledning

Sammendrag

Det følger av artikkel 12 at barnet skal ha rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i saker som berører

det, og at barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Denne retten gjelder også i rettssaker og forvaltningssaker. Bestemmelsen gir uttrykk for et generelt prinsipp. Det vil være opp til statene å presisere og konkretisere bestemmelsen på de forskjellige saksområder.

Departementet foreslår endringer i barnevernloven, adopsjonsloven, tvistemålsloven og forvaltningsloven for å synliggjøre artikkel 12 på en bedre måte. Det kan også være aktuelt å foreta endringer i annen lovgivning, for eksempel i barneloven, vergemålsloven og utlendingsloven, for å synliggjøre artikkel 12 bedre. Departementet vil imidlertid ikke foreslå endringer i disse lovene i denne proposisjonen. Både vergemålsloven og utlendingsloven er under revisjon, og det framgår klart av mandatet til Utlendingslovutvalget at det skal ta stilling til på hvilken måte FNs Barnekonvensjon skal innarbeides i utlendingsloven. Når det gjelder endringen i barneloven, er det fremmet forslag om endring i § 31 i Ot.prp. nr. 29 (2002-2003). Vergemålslovutvalget har frist for å komme med sin utredning 1. juli 2003. Utlendingslovutvalget har frist til 31. desember 2003. Departementet finner at det vil gi en mer ansvarlig saksbehandling om synliggjøring av artikkel 12 i disse lovene vurderes i forbindelse med oppfølgingen av utvalgsarbeidene.

Departementet finner ikke at det er grunnlag for å endre hovedregelen om at det er vergen som representerer barnet overfor forvaltningsorganer og domstoler. Det finnes allerede en del sakstyper hvor barnet kan utøve sine partsrettigheter, alene eller sammen med vergen. Dersom det er behov for slike særregler også på andre saksområder, bør dette reguleres spesielt for disse saksområdene.

Komiteens merknader

Komiteen mener det er viktig og nødvendig at prinsippet om barns medbestemmelse i Barnekonvensjonen artikkel 12 konkretiseres og synliggjøres i annen norsk lovgivning. Dette for å sikre at barns rett til medbestemmelse blir en realitet for barn i Norge. Komiteen vil særlig påpeke barns behov for medbestemmelse i barnehage og skole, og ber Regjeringen påse at dette er en realitet for barn i dag.

5.2 Respekten for barns synspunkter - adopsjonsloven, barneloven og barnevernloven

Sammendrag

Det følger av barnevernloven at et barn skal informeres og tas med på råd når barnets utvikling, modning og sakens art tilsier det. Dersom barnet er fylt 12 år, skal det alltid få si sin mening før det blir truffet vedtak om plassering i fosterhjem, institusjon,

eller om senere flytting. Det skal legges vekt på hva barnet mener.

Barne- og familiedepartementet foreslo i høringsbrevet en endring av barnevernloven § 6-3 første ledd for å synliggjøre Barnekonvensjonen artikkel 12 på en bedre måte. Departementet foreslo at barn som er fylt 7 år, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører dem, mens de som er yngre, skal informeres og gis anledning til å uttale seg dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkter. Departementet foreslo å videreføre barneverntjenestens plikt til å informere barna, da informasjon ofte vil være en forutsetning for at et barn skal ha mulighet til å gjøre seg opp en mening. Departementet foreslo videre at det i bestemmelsen tas inn at barnets mening skal tillegges behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet, jf. Barnekonvensjonen artikkel 12, som erstatning for dagens formulering om at en skal legge vekt på hva barnet mener. Departementet bemerket for øvrig at det vil være viktig å utarbeide retningslinjer om praktiseringen av en slik bestemmelse, og at det bør vurderes om det er behov for kompetanseheving på området, blant annet i form av utvikling av modeller for høring av små barn, for å oppnå ønsket effekt av bestemmelsen.

Alle høringsinstanser som har uttalt seg om forslaget, er av den oppfatning at barnevernloven § 6-3 første ledd bør endres. Det store flertallet støtter departementets forslag slik det framgår i høringsnotatet.

Barne- og familiedepartementet fastholder forslaget om å endre barnevernloven slik som foreslått i høringsnotatet. Departementet finner at en fast nedre aldersgrense på 7 år for ubetinget rett til informasjon og til å uttale seg, kombinert med en skjønnsmessig adgang i tråd med formuleringen i Barnekonvensjonen artikkel 12 for de yngre barna, totalt sett vil sikre flest barn anledning til å framkomme med sine synspunkter. Det vil imidlertid være viktig at barnet ikke føler seg presset til å uttale seg. Barnet må derfor ikke bare informeres om saken, men også om at det står fritt til å uttale seg.

Det følger av adopsjonslovens § 6 at den som har fylt 12 år, ikke kan adopteres uten eget samtykke. For barn under 12 år har adopsjonsloven ingen egen bestemmelse om at barnet fritt skal kunne gi uttrykk for sine synspunkter og at synspunktene skal gis behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Departementet foreslo i høringsbrevet en endring av adopsjonslovens § 6 for å styrke barnets stilling og danne et bedre avgjørelsesgrunnlag for myndighetenes vurdering av hva som er til gagn for barnet ved behandlingen av en søknad om adopsjon. Departementet mente at for barn under 12 år, kan rettighetene etter Barnekonvensjonens artikkel 12 best ivaretas

ved å ta inn i adopsjonsloven bestemmelser som sikrer at barnet gis mulighet til å danne seg en mening og til å uttrykke den. I denne forbindelse ble det drøftet om det burde settes en nedre aldersgrense for hvilke barn som skal ha en absolutt rett til å uttale seg. Departementet kom til at retten burde innføres fra fylte 7 år, slik det også ble foreslått for barnevernsakene. I høringsnotatet ble det også foreslått å innta en bestemmelse om at barnets mening skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Departementet foreslo å ta inn en bestemmelse i adopsjonslovens § 6 om at barnets hjemkommune skal bistå bevillingsmyndigheten i å opplyse saken, dvs. informere barnet, motta uttalelse fra barn under 12 år og innhente samtykke fra barn over 12 år. Forslaget i høringsnotatet innebærer at det vil være opp til kommunen å bestemme hvilken instans den vil legge dette ansvaret til.

Alle høringsinstanser som har uttalt seg til forslaget, er av den oppfatning at adopsjonslovens § 6 bør endres, og det store flertallet støtter departementets forslag slik det framkommer i høringsnotatet.

Etter departementets oppfatning bør det innføres samme aldersgrense i adopsjonssakene som i barnevernsakene. En fast nedre aldersgrense slik at barn over 7 år skal ha en absolutt rett til informasjon og til å uttale seg, og en skjønnsmessig adgang til å informere og høre yngre barn, vil best sikre at flest barn får anledning til å gi uttrykk for sine meninger. Dette forslaget gis også bred støtte av høringsinstansene. Departementet opprettholder forslaget til bestemmelse om at barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Departementet opprettholder gjeldende bestemmelse om en fast 12-års aldersgrense for når barnets samtykke skal innhentes. Departementet mener at retten til å uttale seg for barn under 12 år, best kan ivaretas ved at det etableres en forsvarlig ordning der de informeres og gis mulighet til å uttale seg om adopsjonssøknaden, samt at det sikres at barnets mening tillegges vekt ved avgjørelsen. Departementet fastholder også vurderingen av at det er kommunen som er nærmest til å bistå adopsjonsmyndighetene i å opplyse en søknad om adopsjon, dvs. informere barnet, motta uttalelse fra barn under 12 år og innhente samtykke fra barn over 12 år.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, støtter Regjeringens forslag om at barn som er fylt 7 år skal gis informasjon og anledning til å uttale seg i saker vedrørende barnevern og adopsjon, jf. forslag til endring i barnevernloven § 6-3 og adopsjonsloven § 6. En veiledende aldersgrense sikrer at de barn som bør bli hørt faktisk blir hørt, og at det ikke utvikler seg ulik praksis på området. Det er etter flertallets oppfat-

ning meget viktig at barn ikke føler seg presset til å uttale seg eller ha en mening om forhold som berører dem. Myndighetene plikter imidlertid å legge forholdene til rette slik at barnet får en mulighet til å formidle sine synspunkt.

Det er videre etter flertallets oppfatning en klar fordel at lover som regulerer barns familieforhold og omsorgssituasjon har samme aldersgrense. Men flertallet vil presisere at oppfyllelse av Barnekonvensjonen artikkel 12 forutsetter at også barn under 7 år høres i saker som gjelder dem. Dette under forutsetning av at barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter.

For å sikre barn de rettigheter som barnevernloven § 6-3 og adopsjonsloven § 6 gir, er det etter komiteens oppfatning viktig at Regjeringen i forbindelse med lovens ikrafttreden klargjør hvordan barnet skal informeres og høres. En klargjøring kan for eksempel skje gjennom utarbeidelse av retningslinjer. Videre vil komiteen fremheve viktigheten av at de som snakker med barna om adopsjon og saker etter barnevernloven, har den nødvendige kompetanse. Kompetanseoppbygging i barnevernet vil være nødvendig, og komiteen vil påpeke at det derfor kan være hensiktsmessig å legge det kommunale ansvaret for kontakt med barn i adopsjonssaker nettopp til barnevernet. Komiteen går imidlertid ikke inn for å lovfeste et ansvar for barnevernet etter adopsjonsloven, men velger å la den endelige vurdering av hva som er mest hensiktsmessig være opp til den enkelte kommune.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti deler synspunktene til bl.a. Barneombudet, som er skeptisk til å sette kriterier for når barn skal ha rett til informasjon og til å bli hørt i saker som angår dem. Dette medlem mener at alle barn skal ha denne rettigheten, og at FNs Barnekonvensjon stiller strenge krav i så måte, som Norge best oppfyller ved å slå fast et slikt prinsipp. Dette fordrer imidlertid en stor innsats fra norske myndigheter med hensyn til kunnskaps- og kompetanseoppbygging, samt aktiv støtte til utvikling av metoder tilpasset barn. Dette medlem støtter Barneombudets forslag om at alle som arbeider med barn, eller som trenger barnefaglig kompetanse, må gjennomføre et kurs, men mener at forslaget om fire vekttall synes lavt. Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringa fremme forslag for Stortinget om krav til formell barnefaglig kunnskap for yrkesgrupper som arbeider med barn, eller som trenger barnefaglig kompetanse i sin yrkesutøvelse."

Dette medlem vil vise til Sosialistisk Venstrepartis merknader til Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) om barneloven, samt til St.meld. nr. 40 (2001-2002)

om barne- og ungdomsvernet, der Sosialistisk Venstrepartis medlemmer går inn for å fastsette prinsippet om alle barns rett til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet. Dette medlem mener dette prinsippet bør gjelde også i barnevernloven og adopsjonsloven, og foreslår derfor følgende:

"I lov 26. februar 1986 nr. 8 om adopsjon skal § 6 lyde:

Barnet skal som hovedregel informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse om adopsjonsbevilling skal gis. Dersom ikke barnet høres, skal årsak oppgis skriftlig. Barnets mening skal tillegges behørig vekt, i samsvar med dets alder og modenhet. Barnet har rett til å bli hørt, men ikke plikt til å uttale seg."

"I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester skal § 6-3 første ledd lyde:

Barnet skal som hovedregel informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Dersom ikke barnet høres, skal årsak oppgis skriftlig. Barnets mening skal tillegges behørig vekt, i samsvar med dets alder og modenhet. Barnet har rett til å bli hørt, men ikke plikt til å uttale seg."

Videre mener dette medlem at barns rett til å bli hørt særlig må styrkes i barnefordelingssaker, hvor barnets beste har en tendens til å forsvinne helt. Dommere og advokater må få bedre opplæring i barnekunnskap og i hvordan barns beste bedre kan ivaretas. Dette gjelder også i seksuelle overgrepssaker, der mangelen på kunnskap innen rettsvesen og påtalemyndighet kan føre til enorme lidelser for barn og deres familier. Det påhviler Regjeringa en spesiell forpliktelse i så måte, og det vises i denne sammenheng til FN-komiteen for barnets rettigheter sine anbefalinger til Norge på dette feltet. Dette medlem mener det bør stilles krav til foreldre som går fra hverandre om at de skal utarbeide en skriftlig kontrakt eller avtale der barnets rett til å bli hørt og barnets interesser og rettigheter blir ivaretatt. Uansett må barnet høres i langt større grad under meklingen mellom foreldre, og det må vurderes om alle par med barn bør møte til tvungen mekling. Dette fordrer i så fall kompetanseoppbygging og metodeutvikling. Barns rett til å bli hørt kan ikke innfris før denne kompetansen er på plass hos alle som har ansvar for at denne rettigheten innfris i praksis.

5.3 Forvaltningsloven

Sammendrag

I høringsbrevet reiste departementet spørsmål om det i forvaltningsloven bør fastsettes en plikt for for-

valtningen til å sørge for at barnets synspunkter kommer fram og blir tatt hensyn til.

Alle de høringsinstanser som uttaler seg om spørsmålet, er positive til at det fastsettes en slik bestemmelse.

Departementet går inn for å fastsette i forvaltningsloven at forvaltningen skal sørge for at barnets synspunkter kommer fram og blir tatt hensyn til. En slik bestemmelse vil synliggjøre forvaltningens plikt etter Barnekonvensjonen, og sikre at forvaltningen sørger for at barnets synspunkter kommer fram og blir tatt hensyn til. Departementet foreslår også å lovfeste Barnekonvensjonens bestemmelse om at barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Også dette må relateres til vedtakets art, slik at det vil være større grunn til å legge vekt på barnets syn i saker som angår det direkte og personlig.

I høringsbrevet ble det også reist spørsmål om barns prosessuelle rettigheter burde utvides. Det ble særlig vist til spørsmålet om barn burde få rett til partsinnsyn i sakens dokumenter, og rett til å kreve muntlig forhandling. Det ble også reist spørsmål om hvilke aldersgrenser som burde gjelde for slike prosessuelle rettigheter.

Av de høringsinstanser som uttaler seg om spørsmålet, er flertallet positive til at barnets prosessuelle rettigheter styrkes. Det er få høringsinstanser som uttaler seg om hvilke aldersgrenser som skal gjelde for barns prosessuelle rettigheter.

Departementet har vurdert om saksbehandlingsreglene i særlovgivningen bør utvides, slik at særlovgivningen vil gi en uttømmende regulering av barnets prosessuelle rettigheter for de aktuelle sakstyper. Etter departementets syn bør barns generelle prosessuelle rettigheter reguleres i forvaltningsloven. Dersom det på enkelte saksområder er behov for særlige regler, bør slike inntas i særlovgivningen. For å sikre at barn over en viss alder får oppfylt sine rettigheter, anser departementet det som viktig at det settes aldersgrenser for rettigheter som forvaltningen plikter å oppfylle av eget tiltak.

Departementet vil foreslå at barn som er part i en sak, skal få en selvstendig rett til dokumentinnsyn etter forvaltningsloven § 18, selv om det er vergen som ellers representerer barnet. Gjennom innsyn etter forvaltningsloven § 18 vil barnet også kunne få innsyn i opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt. Parter som får kjennskap til slike opplysninger, kan bare bruke disse opplysningene til å vareta sine interesser i saken, og forvaltningsorganet kan også pålegge dem taushetsplikt. Etter departementets syn kan man ikke forvente at yngre barn fullt ut forstår alvoret i at taushetsbelagte opplysninger ikke skal bringes videre til andre. Barn under 15 år vil dessuten ikke være strafferettslig ansvarlig for brudd på taus-

hetsplikt. Departementet vil derfor foreslå at barn under 15 år ikke kan få innsyn i opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt.

Departementet foreslår også å endre forvaltningsloven § 11 d slik at mindreårige parter gis samme rett som myndige parter til muntlig kontakt med tjenestemann i det organet som behandler saken, selv om de blir representert ved verge. En slik rett vil være spesielt verdifull for barn, som ofte ikke har samme forutsetninger for skriftlig kommunikasjon som voksne. Etter departementets syn bør det ikke være noen aldersgrense for denne retten. Dersom et barn er modent nok til å ta initiativ til å få snakket med en tjenestemann som behandler saken, bør det få rett til det.

Videre går departementet inn for at bestemmelsen om forhåndsvarsel i § 16 videreføres, likevel slik at aldersgrensen heves til 15 år. Departementet viser til at en 15-års grense i § 16 vil harmonere godt med 15-årsgrensen som er foreslått i forvaltningsloven § 18 om rett til å gjøre seg kjent med taushetsbelagte opplysninger.

Etter departementets syn bør mindreårige parter over 15 år ha krav på å bli gjort kjent med opplysninger etter § 17. Denne retten kan ses som en naturlig forlengelse av retten til å bli varslet etter § 16. Det kan også legges til grunn at det ikke fører til noen vesentlig merbelastning for forvaltningen å sende opplysninger til barnet samtidig med vergen. I tilfeller der den mindreårige har tett kontakt med vergen, kan det likevel virke unødvendig og tungvint med foreleggelse av opplysningene til den mindreårige i tillegg til vergen. I departementets lovforslag er det derfor gjort unntak fra informasjonsplikten overfor den mindreårige hvis den mindreårige har erklært at slik informasjon ikke er nødvendig.

Etter departementets forslag vil mindreårige parter over 15 år ha krav på å bli varslet før enkeltvedtak treffes, og krav på å bli gjort kjent med opplysninger etter § 17. Departementet mener at det ville være lite konsekvent om de da ikke skulle bli underrettet når vedtaket er truffet. Departementet foreslår derfor at det tas inn en regel om dette i forvaltningsloven § 27.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at Regjeringen foreslår endringer i forvaltningsloven §§ 11, 16, 17, 18 og 27 for bedre å sikre at barnets synspunkter kommer frem og blir tatt hensyn til ved enkeltaksbehandling i den offentlige forvaltning.

Etter flertallets vurdering er det mer hensiktsmessig å foreta forbedringer i barns prosessuelle rettigheter gjennom endringer i forvaltningsloven, enn det vil være å gjøre tilsvarende endringer i særlovgivningen. Dette fordi forvaltningsloven har et

vidt virkeområde, og gjelder i alle forvaltningsavgjørelser hvor et barn er part. Flertallet støtter de konkrete forslag til endring i forvaltningsloven, og har ingen merknader til de enkelte lovendringsforslag.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener Barnekonvensjonens ordlyd i artikkel 12 stiller større krav til forvaltningen enn det Regjeringas forslag til endringer legger opp til. Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

"I lov 10. februar 1967 om behandlingsmåter i forvaltningssaker skal § 17 første ledd lyde:

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Det skal påse at mindreårige parter har fått mulighet til å gi uttrykk for sitt syn, dersom de mindreårige parter ønsker dette selv. De mindreåriges syn skal tillegges behørig vekt i samsvar med alder og utvikling."

Dette medlem vil videre påpeke viktigheten av at Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemnda må få opplæring i Barnekonvensjonen, og spesielt konvensjonens artikkel 12. I dag blir asylsøker- og flyktningebarn som kommer til Norge sammen med sine foreldre, sjelden eller aldri hørt, noe Norge plikter å forandre på. Dette medlem er glad for at forvaltningsloven endres, selv om dette medlem hadde håpet på en strammere tekst enn flertallet legger opp til. Dette medlem mener den nye teksten likevel vil kunne ha positive virkninger for mange barn. Dette fordrer imidlertid at Regjeringa tar ansvar for å formidle til organene på utlendingsområdet hvilke krav som stilles til dem for å ta barn med på råd.

5.4 Tvistemålsloven

Sammendrag

I sivile saker er hovedregelen at personer under 18 år mangler prosessdyktighet, og at det er vergen som opptrer for barnet i sivile saker. Det er gjort visse unntak fra dette. Barn som ikke er prosessdyktige etter en særlig lovbestemmelse, har likevel visse prosessuelle rettigheter. Mindreårige over 16 år skal varsles til rettsmøtene og meddeles prosesskrift samtidig med vergen. Det må antas at også mindreårige har rett til utskrift av rettsbøker.

I høringsnotatet reiste Justisdepartementet spørsmål om det ville være hensiktsmessig med endringer i tvistemålsloven, og antydte at det ville være aktuelt å utrede dette nærmere. Alle høringsinstanser som uttalte seg om spørsmålet, var positive til en slik videre utredning. Enkelte høringsinstanser ga også uttrykk for konkrete forslag.

På bakgrunn av høringsinstansenes positive tilbakemelding, sendte Justisdepartementet forslag til konkrete endringer i tvistemålsloven på en begrenset høring. Det ble foreslått å senke aldersgrensen i tvistemålsloven § 37 fra 16 til 15 år, og å lovfeste en plikt for retten til å opplyse barnet om at det har rett, men ikke plikt til å være til stede på rettsmøtet. Det ble videre foreslått å lovfeste at barn over 15 år som er parter i en sak, har samme rett til innsyn i dokumenter som parter ellers.

Alle høringsinstanser som har uttalt seg om disse spørsmålene, er positive til forslagene.

Departementet vil foreslå at aldersgrensen for rettighetene etter tvistemålsloven § 37 andre ledd senkes fra 16 til 15 år. Det ble ikke gitt noen særlig begrunnelse for valg av 16 år som aldersgrense da bestemmelsen ble innført. En rekke andre bestemmelser om prosessuelle rettigheter har 15 år som aldersgrense. Justisdepartementet foreslår å lovfeste at barn også skal opplyses om at de har rett, men ikke plikt til å være til stede på rettsmøtet.

Etter tvistemålsloven § 37 har domstolen plikt til å sende prosesskriftene til barnet samtidig med at disse oversendes vergen. Justisdepartementet vil foreslå at man lovfester at barnet kan fraskrive seg retten til særskilt meddelelse av prosesskriftene. Hvis barnet har nær kontakt med vergen, kan det lett fremstå som en unødvendig formalitet om prosesskriftene må meddeles særskilt til barnet.

Departementet har foreslått at det ikke skal være noen aldersgrense for retten til partsinnsyn etter forvaltningsloven, likevel slik at barn under 15 år ikke skal få innsyn i opplysninger underlagt lovbestemt taushetsplikt. I forhold til tvistemålsloven vil departementet likevel foreslå at det settes en 15-års grense. For det første vil dokumentene som rettssaksdokumenter gjennomgående ha en slik karakter at yngre barn sjelden vil ha evne til å forstå innholdet i dem. Viktigere er det at retten til partsinnsyn etter tvistemålsloven § 135 er absolutt. Det kan forekomme opplysninger i saken som det vil være skadelig for yngre barn å få kjennskap til på en slik måte. For eksempel vil sakkyndige rapporter kunne inneholde opplysninger og vurderinger som yngre barn ikke bør få kunnskap om gjennom partsinnsyn i rapporten. I tillegg vil rettssaksdokumenter være i en slik form at det lett kan føre til misforståelser dersom barnet ikke har nådd den modenhet som er nødvendig for å forstå innholdet i denne type dokumenter. Departementet ser imidlertid at også barn under 15 år kan ha nådd en slik modenhet at de kan forstå og nyttiggjøre seg informasjon som framkommer i rettssaksdokumenter. Departementet vil derfor foreslå en skjønnsmessig adgang for retten til å gi barn under 15 år helt eller delvis innsyn i rettssaksdokumenter.

Komiteens merknader

Komiteen støtter Regjeringens forslag til endring i tvistemålsloven §§ 37 og 135. Etter komiteens mening er det hensiktsmessig at aldersgrensen for prosessuelle rettigheter nå er samsvarende i tvistemålsloven, forvaltningsloven og barnevernloven.

6. SYNLIGGJØRING AV BARNEKONVEN- SJONEN ARTIKKEL 20 - BARNETS RETT TIL VERN OG BISTAND

Sammendrag

Barnekonvensjonen artikkel 20 omhandler statens plikter til å sørge for at barn som av forskjellige årsaker ikke kan tas vare på av familien, får et alternativt omsorgstilbud. Det gis eksempler på slike omsorgstilbud, og gis retningslinjer for hvilke vurderinger som skal foretas når slike alternative løsninger overveies.

Barnevernloven inneholder bestemmelser av betydning for barn som er kommet i situasjoner som er beskrevet i artikkel 20. Loven gir også anvisning på alternative omsorgsformer, som fosterhjemsplassering og institusjonsplassering. Det følger av barnevernloven at når barn skal plasseres utenfor hjemmet, f.eks. i fosterhjem, skal stedet velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø.

I høringsbrevet ble det foreslått å fastsette i barnevernloven § 4-15 første ledd at barneverntjenesten ved valg av plasseringssted også skal ta hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Ordlyden samsvarer med den norske oversettelsen av Barnekonvensjonen artikkel 20 nr. 3. Selv om det i praksis også i dag legges vekt på de momentene artikkel 20 nr. 3 viser til, ble det i høringsbrevet uttalt at en ved å synliggjøre kravet tydeligere i loven, vil kunne sikre at barnevernet i større grad tar hensyn til disse forholdene i sine vurderinger. Det ble imidlertid understreket at utgangspunktet fortsatt vil være at barnets beste alltid skal ligge til grunn for avgjørelsen. Det vil derfor kunne være tilfeller der en plassering med vekt på kontinuitet i barnets oppdragelse eller barnets etniske og religiøse bakgrunn mv., ikke er til det beste for barnet. Videre kan det være vanskelig eller umulig å finne plasseringssted som oppfyller de nevnte kravene.

Det store flertall av høringsinstanser som har uttalt seg om dette, støtter lovendringsforslaget slik det lyder i høringsnotatet.

Barne- og familiedepartementet går inn for å følge opp forslaget i høringsbrevet.

Komiteens merknader

Komiteen vil fremheve at alle avgjørelser som fattes med hjemmel i barnevernloven, skal være til barnets beste, jf. barnvernloven § 4-1 og Barnekonvensjonen artikkel 3. Ikke minst gjelder dette ved plassering av barn utenfor hjemmet.

Det følger av den norske oversettelsen av Barnekonvensjonen artikkel 20 at man skal ta "tilbørlig hensyn til" kontinuitet for barnet ved omsorgsoverføring. Komiteen vil i den forbindelse presisere at det kan forekomme tilfeller hvor det ikke er i barnets interesse at det plasseres i et fosterhjem som viderefører den biologiske families tradisjoner og/eller har samme etniske og religiøse bakgrunn. Når dette er tilfeller skal hensynet til kontinuitet i barnets oppdragelse tillegges liten vekt ved valg av plassering.

For å sikre at hensynet til kontinuitet ikke tillegges større vekt i praksis enn det Barnekonvensjonen anbefaler, mener komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, at ordet "tilbørlig" bør innlemmes i barnevernloven § 4-15 første ledd. Flertallet har i sin vurdering av ordlyden i § 4-15 særlig lagt vekt på pedagogiske hensyn og behovet for klarhet i barnevernloven som i stor grad praktiseres av andre enn den juridiske profesjon.

Flertallet foreslår at barnevernloven § 4-15 første ledd formuleres på følgende måte:

"Innenfor den ramme som er fastsatt i § 4-14, skal stedet for plassering velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø. Det skal også tas *tilbørlig* hensyn til at det er ønskelig med kontinuitet i barnets oppdragelse, og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Det skal videre tas hensyn til hvor lenge det er trolig at plasseringen vil vare, og til om det er mulig og ønskelig at barnet har samvær og annen kontakt med foreldrene."

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har merket seg innvendingene som er kommet fra flere organisasjoner, samt Barneombudet, mot Regjeringens forslag til barnevernloven § 4-15. Dette medlem er av den oppfatning at ordet "tilbørlig" er et lite egnet ord, fordi det for de fleste vil være nokså uklart hva ordet innebærer. Dette medlem foreslår derfor at barnevernloven § 4-15 første ledd formuleres på følgende måte:

"Innenfor den ramme som er fastsatt i § 4-14, skal stedet for plassering *først og fremst* velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø. Det skal også tas hensyn til at det *kan være* ønskelig med kontinuitet i barnets oppdragelse, og *det skal tas hensyn til* barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Det

skal videre tas hensyn til hvor lenge det er trolig at plasseringen vil vare, og til om det er mulig og ønskelig at barnet har samvær og annen kontakt med foreldrene."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er nødvendig å lovfeste barns rett til å motta barneverntjenester. Det vises til Innst. S. nr. 121 (2002-2003), om barnevernet, hvor familie-, kultur- og administrasjonskomiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti skriver:

"Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke viktigheten av at barn får en lovbestemt rett til å motta barnevernstjenester. Dette er særs viktig med dårlig kommune- og fylkesøkonomi. Befring-utvalget mener en slik rett bør innføres for å sette barn og barns interesser i fokus og som et ledd i en harmonisering av sosialtjenesteloven og kommunehelsetjenesteloven.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at barn får en lovbestemt rett til barnevernstjenester.""

Disse medlemmer er skuffet over at ikke flere partier støttet dette, da en slik rett vil kunne få store positive ringvirkninger, for barna selv, for deres familier og for samfunnet for øvrig.

7. STRAFFELOVEN § 204 - DEFINISJONEN AV BARNEPORNOGRAFI

Sammendrag

Straffeloven setter straff for ulike former for befatning med barnepornografi. Barnepornografi defineres som "kjønnslige skildringer i rørlige og urørlige bilder hvor det gjøres bruk av barn, noen som må regnes som barn eller noen som er fremstilt som barn". Barnepornografi er det straffbart å produsere, innføre til eget bruk, besitte, overlate til en annen eller mot vederlag gjøre seg kjent med.

Barnekonvensjonen inneholder flere bestemmelser som skal verne barn mot å bli utnyttet. Artikkel 34 forplikter statene til å verne barn mot seksuell utnytting, blant annet ved at statene skal treffe tiltak for å hindre at noen utnytter barn ved å bruke dem i pornografiske forestillinger eller i pornografisk materiale. Den valgfrie protokollen styrker dette vernet. Den pålegger statene å gjøre en lang rekke handlinger knyttet til salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi straffbare i den nasjonale lovgivningen.

Europarådet vedtok 8. november 2001 en konvensjon om kriminalitet knyttet til informasjons- og kommunikasjonsteknologi (Convention on Cybercrime). Konvensjonen ble undertegnet av Norge

23. november 2001. Konvensjonsstatene forplikter seg bl.a. til å kriminalisere nærmere bestemte handlinger, som ulike former for befatning med barnepornografi. Det såkalte Datakrimutvalget (oppnevnt ved kgl. res. 11. januar 2002) skal blant annet vurdere hvilke lovendringer som er nødvendige for å ratifisere konvensjonen om IKT-kriminalitet. Utvalgets utredning om ratifikasjonsspørsmålet er ventet å foreligge i løpet av første halvdel av 2003.

Departementet foreslo i høringsnotatet at "barnepornografi" defineres i § 204 første ledd bokstav d som kjønnslige skildringer i rørlige og urørlige bilder hvor det gjøres bruk av barn. Departementet slo i høringsnotatet fast at det vil oppfylle våre internasjonale forpliktelser best om § 204 definerer barn som personer under 18 år. Dette gjelder særlig i forhold til den valgfrie protokollen til FNs barnekonvensjon, men også i forhold til Europarådets konvensjon om IKT-kriminalitet. Videre pekte departementet på at hensynet til å beskytte barn og unge mot seksuell utnyttelse også taler for i relasjon til § 204 å definere barn som alle personer under 18 år.

I høringsnotatet presenterte departementet to alternative forslag til § 204 annet ledd annet punktum:

"Alternativ 1

Med barn menes personer som er eller må regnes å være under 18 år.

Alternativ 2

Med barn menes personer som ikke er kjønnsmodne, eller som er under 18 år etter det som fremgår av bildet eller omstendighetene ellers."

Departementet foreslo en straffritaksregel i et nytt femte ledd i § 204 etter mønster av straffeloven §§ 195 og 196. Straff skulle etter forslaget kunne falle bort når gjerningspersonen og den fornærmede er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. I høringsnotatet la departementet til grunn at fiktive fremstillinger allerede etter gjeldende rett er omfattet av § 204. Departementet ba likevel høringsinstansene om å uttale seg om ordlyden uttrykkelig bør nevne dette.

Et flertall av høringsinstansene som uttaler seg, er positive til forslaget i høringsnotatet. Når det gjelder synet på hvilket av de to foreslåtte alternativene til nytt annet punktum i § 204 annet ledd som bør velges, er det en liten overvekt blant høringsinstansene som foretrekker alternativ 1. Et flertall av høringsinstansene går imot en regel om straffritak slik departementet foreslo. Når det gjelder spørsmålet om § 204 uttrykkelig bør nevne at fiktive framstillinger er omfattet, er et flertall av høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, positive til dette.

Departementet har gjennom høringen blitt styrket i troen på at forslaget vil gi barn og unge et bedre vern

mot seksuell utnyttelse. I tillegg til våre folkerettslige forpliktelser, anser departementet hensynet til best mulig beskyttelse av barn og unge og hensynet til effektivt internasjonalt samarbeid som tungtveiende argumenter for den foreslåtte endringen. Departementet vil derfor holde fast ved at § 204 bør endres.

I valget mellom alternativ 1 og 2 slik de ble presentert i høringsnotatet, fremmer departementet forslag i tråd med alternativ 1. Departementet mener at det etter forholdene ikke behøver å være straffverdig å ta og besitte private bilder dersom den som er avbildet, er mellom 16 og 18 år og har samtykket, og de to er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. Departementet foreslår derfor et nytt femte ledd i § 204 om straffritak, men med et snevrere omfang enn det som var foreslått i høringsnotatet. Regelen slik den nå foreslås, ligner mer på de forhold som det er tenkt på ved straffritaksregelen i straffeloven §§ 195 og 196 - nemlig unge menneskers rom for å utforske egen seksualitet. På den andre siden er en slik avgrensning i tråd med formålet om å gi denne gruppen et vern mot press på egne grenser.

Kripos har med støtte av Politidirektoratet og Redd Barna tatt opp i sine høringsuttalelser at barnepornografi skiller seg klart fra annen pornografi, og derfor bør reguleres av et eget straffebud. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å foreta en slik oppdeling nå, men vil vurdere spørsmålet i forbindelse med arbeidet med en ny straffelov.

Komiteens merknader

Komiteen mener det er behov for å gjøre det klart at barn skal forstås på samme måte i forhold til alle befatningsmåtene i straffeloven § 204, og støtter derfor Regjeringens forslag til språkendring i bestemmelsens første ledd bokstav d.

Etter komiteens oppfatning bør § 204 definere barn som personer under 18 år. En slik definisjon vil på en god måte oppfylle Norges internasjonale forpliktelser på området og gi et tydelig signal om at barn ikke skal vurderes som seksualobjekter. Den foreslåtte lovendring innebærer en internasjonal harmonisering av straffelovens pornografibestemmelse. Et effektivt internasjonalt politisamarbeid for å bekjempe produksjon, distribusjon og besittelse av barnepornografi, forutsetter samsvarende lovgivning på området landende imellom.

For øvrig har komiteen ingen merknader til de foreslåtte endringer i straffeloven.

Komiteen er kjent med at Regjeringen i januar 2002 oppnevnte det såkalte Datakrimutvalget. Utvalget skal vurdere hvilke lovendringer som er nødvendige for at Norge skal kunne ratifisere Europarådets konvensjon om kriminalitet knyttet til informasjons- og kommunikasjonsteknologi av 8. november 2001.

Komiteen ber Regjeringen prioritere oppfølgingen av de anbefalinger som Datakrimutvalget gir.

Komiteen vil understreke at barn har behov for et styrket rettsvern. Barnepornografi er et alvorlig samfunnsproblem. Pornografiske bilder av barn vil i praksis være produkt av overgrep mot barna, ikke sjelden også gjentatte overgrep over tid. Befatning med barnepornografi innebærer en utnyttelse av dette. Etterspørsel etter barnepornografi bidrar til å opprettholde et marked der barn kan bli utsatt for nye og vedvarende overgrep - det leder direkte eller indirekte til produksjon av nye bilder mv. Dette vil også gjelde ved etterspørsel av materiale som det ikke betales for, selv om sammenhengen er klarere ved betaling.

Komiteen viser til at forbudet mot besittelse av barnepornografi er regulert i den alminnelige pornografibestemmelsen. Denne paragrafen skal beskytte samfunnet mot handlinger en finner umoralske, ubehagelige eller støtende. Komiteen vil understreke at et forbud mot barnepornografi først og fremst skal beskytte barn mot at seksuelle overgrep blir begått mot dem. Dette vil slik komiteen ser det, komme tydeligere frem dersom forbudet mot barnepornografi gis i egen lovbestemmelse. En egen lovbestemmelse vil markere overfor samfunnet at barn har krav på et utvidet vern, slik det understrekes bl.a. i Barnekonvensjonen. Komiteen vil vise til at Redd Barna og Kripos med støtte av Politidirektoratet i sine høringsuttalelser har pekt på at barnepornografi skiller seg klart fra annen pornografi, og derfor bør reguleres av et eget straffebud.

Komiteen ber derfor departementet utrede et eget straffebud om barnepornografi som klart definerer at barnepornografi ikke er alminnelig pornografi, men en skildring av overgrep mot barn. Det fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide et eget straffebud om barnepornografi som klart definerer at barnepornografi ikke er alminnelig pornografi, men en skildring av overgrep mot barn. Forslaget fremmes for Stortinget så raskt som mulig, uavhengig av fremleggelse av ny straffelov."

Komiteen vil understreke at barn ikke på noen måte skal være seksuelle objekter for voksne. Barn beskyttes best ved at man skaper holdninger i samfunnet som gjør det uakseptabelt at barn ansees på en slik måte. Overgangen er ikke skarp mellom seksuelle overgrep og annen seksuell utnyttning. Barn har uansett krav på beskyttelse. Komiteen er kjent med at det har vært usikkerhet knyttet til om barn som poserer, er omfattet av forbudet i dagens lovbestemmelse. Komiteen er av den klare oppfatning at såkalte poseringsbilder er omfattet av lovens § 204

og viser til Ot.prp. nr.28 (1999-2000) Om lov om endringer i straffeloven mv. (seksuallovbruddutvalgets innstilling) s. 98-99:

"Begrepet "kjønnslig skildring" kan etter forholdene være mer omfattende når det er barn som er avbildet enn når modellen er voksne. Det avgjørende må være om barn er brukt på en slik måte at det er egnet til å gi seksuelle assosiasjoner. Det er ikke et vilkår at barnet er involvert i åpenbare seksuelle situasjoner eller at barnet kan sies å ha deltatt i en seksuell situasjon ved avbildningen."

Komiteen vil presisere at alle former for befatning med barnepornografisk materiale skal være ulovlig. Den nedre grense må trekkes mot tilfeller der en under surfing på Internett støter på materiale som vedkommende ikke lette etter eller forventet å se.

Når det gjelder produksjon av barnepornografisk materiale, vil komiteen i likhet med departementet understreke at det seksuelle overgrepet som fremstilles, er straffbart etter de vanlige sedelighetsreglene. Den som utfører overgrepshandlingen eller er til stede og f.eks. filmer denne, skal straffes etter bestemmelser med langt høyere strafferammer, blant annet som sedelighetsforbrytelse eller medvirkning til slik forbrytelse. Den form for produksjon som skal rammes av lovbestemmelsen uten samtidig å være en del av overgrepshandlingene, må slik komiteen ser det, avgrenses til å være den nødvendige etterfølgende tekniske behandlingen av fremstillingene, som å overføre barnepornografi fra ett teknisk medium til et annet, fremkalle film eller ved hjelp av datateknikk å gjøre et digitalt bilde synbart.

Komiteen er kjent med at domstolene den siste tiden har skjerpet straffenivået i denne type saker, i tråd med de signaler lovgiver har gitt knyttet til saker vedrørende overgrep mot barn. Komiteen vil understreke at også den øvre del av strafferammen må tas i bruk.

Komiteen viser til at departementet i Ot.prp. nr. 62 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) foreslår en ny straffebestemmelse som åpner adgang til å skjerpe straffen ved organisert kriminalitet. Komiteen vil som departementet presisere at det er behov for å skjerpe straffen der det er tale om organisert befatning med barnepornografi.

Komiteen viser videre til at det i EU foreligger forslag til rammebeslutning om bekjempelse av seksuell utnyttelse av barn og barnepornografi. Rammeavgjørelsens formål er å sikre en tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om bekjempelse av seksuell utnyttelse av barn og barnepornografi. Det følger av beslutningen at medlemsstatene skal sikre at overtredelser som omfattes av bestemmelsen om barnepornografi, skal kunne straffes med fengsel i minst

1 til 3 år. Utbredelse av barnepornografi der den fornærmede er under den seksuelle lavalder og der minst en av de øvrige skjerpende omstendigheter som beslutningen nevner, foreligger, skal kunne medføre en fengselsstraff på 5 til 10 år. Komiteen ber departementet utrede behovet for endringer i strafferammer som følge av dette, særlig sett hen til nødvendigheten av politisamarbeid på tvers av landegrenser. Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede behovet for endringer i strafferammen, basert på nødvendigheten av å skape rettsenhet med EU i bekjempelsen av organisert kriminalitet knyttet til barnepornografi."

Komiteen mener at politiet må gå aktivt inn i arbeidet med å avdekke og bekjempe barnepornografi på Internett. Politiets etterforskningsarbeid må systematiseres og styrkes. Det må kartlegges om etterforskningsmetodene og dataverktøyene er gode nok i arbeidet med å avdekke og etterforske barnepornografi på Internett. Komiteen vil særlig understreke viktigheten av at det settes inn ressurser i arbeidet med å identifisere ofre og gjerningspersoner.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har merket seg Redd Barnas behov for å sikre en full stilling viet arbeidet mot barnepornografi. Redd Barna benyttes av mange som faginstans på området, de driver en tipslinje og de driver aktiv informasjonsvirksomhet. Dette medlem mener dette arbeidet må støttes med større ressurser enn i dag.

8. ANDRE FORSLAG SOM BLE TATT OPP UNDER HØRINGEN

8.1 Bør de grunnleggende rettigheter synliggjøres gjennom en rettighetskatalog?

I høringsbrevet vurderte departementet om Barnekonvensjonens bestemmelser om de sentrale og grunnleggende rettigheter burde innarbeides gjennom en rettighetskatalog. Det ble likevel ikke foreslått å lovfeste en slik rettighetskatalog. I Norge har vi ingen lov som gjelder generelle rettigheter for barn hvor en slik katalog ville passe inn.

Det er bare to høringsinstanser som har uttalt seg om dette spørsmålet i høringsrunden, og som begge støtter departementets syn på at det ikke er hensiktsmessig å lovfeste en slik rettighetskatalog i dag.

Departementet fastholder at det ikke er hensiktsmessig å lovfeste en rettighetskatalog av den type som er nevnt i høringsbrevet. Når Barnekonvensjonen nå foreslås inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven, vil dessuten Barnekonvensjonen i seg selv framstå som en rettighetskatalog i norsk lov.

8.2 Endring i barneloven § 31 om barnets rett til å bli hørt

I høringsbrevet ba departementet om høringsinstansenes syn på forskjellige forslag som kunne styrke barnets rett til å bli hørt, herunder om dagens 12-årsgrense burde senkes. Et stort flertall av høringsinstansene som uttalte seg om spørsmålet, ønsket å senke aldersgrensen for barnets ubetingede rett til å bli hørt i barneloven.

Forslag om å senke aldersgrensen i barneloven § 31 til 7 år ble fremmet for Stortinget 20. desember 2002, jf. Ot.prp. nr. 29 (2002-2003).

8.3 Synliggjøring av artiklene 28 - retten til utdanning og 29 - målsettinger for utdanningen

I høringsbrevet ble det foreslått flere endringer i privatskoleloven for å synliggjøre artikkel 28 og 29 bedre. Det ble foreslått å lovfeste opplæringsplikten, rådgivningsplikten og bestemmelsene om reglement og disiplin i skolen. Videre ble det foreslått å lovfeste målsettinger for utdanningen slik de er angitt i artikkel 29.

Flertallet av høringsinstansene støttet disse forslagene.

Regjeringen har foreslått at disse bestemmelsene tas inn i ny friskolelov, jf. Ot.prp. nr. 33 (2002-2003).

8.4 Valgfri protokoll 25. mai 2000 om barn i væpnet konflikt

I høringsnotatet ble det foreslått endringer i straffeloven § 104 a første ledd for å synliggjøre protokollens artikkel 4. Endringen er for øvrig også nødvendig for at norsk rett skal oppfylle protokollens krav.

Dette forslaget ble fremmet for Stortinget 12. april 2002, jf. Ot.prp. nr. 61 (2001-2002), og bestemmelsen ble endret ved lov 28. juni 2002 nr. 54.

8.5 Endringer i utlendingsloven

Sammendrag

Flere høringsinstanser påpeker at det også bør gjøres endringer i utlendingsloven for å synliggjøre Barnekonvensjonen bedre, og enkelte kommer med konkrete forslag til lovendringer.

Kommunal- og regionaldepartementet nedsatte et utvalg 14. desember 2001 for å revidere utlendingsloven. Det framgår klart av mandatet at utvalget skal ta stilling til på hvilken måte FNs Barnekonvensjon skal innarbeides i utlendingsloven. Utvalgets frist er 31. desember 2003.

Departementet finner det mest hensiktsmessig at utvalget kan foreta en samlet vurdering av hvordan Barnekonvensjonen skal innarbeides i norsk lov, og vil ikke foreslå endringer i utlendingsloven nå. Justisdepartementet har imidlertid oversendt de relevan-

te høringsuttalelsene til Kommunal- og regionaldepartementet, som har videresendt dem til utvalget.

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er høyst nødvendig at enslige mindreårige asylsøkere behandles på lik linje med norske barn. I den forbindelse vises det til Budsjett-innst. S. nr. 5 (2001-2002) hvor komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti foreslo at enslige mindreårige asylsøkere skal være et ansvar for barnevernet og ha et tilbud på lik linje med norske barn under omsorg fra barnevernet. Dersom dette hadde blitt vedtatt, ville plasseringsvedtak bli fattet etter barnevernloven, og asylmottakene for barna ville bli omgjort til institusjoner som fyller vilkårene i barnevernloven. Disse medlemmer mener det er beklagelig at forslaget ikke fikk flertall, og ser fram til innstilling fra Utlendingslovutvalget som legges fram i slutten av året.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti er kjent med at det er nedsatt et utlendingslovutvalg, og er glad for at Barnekonvensjonen er en del av mandatet til dette utvalget. Dette medlem mener det er særdeles viktig at Norge endrer både lover og praksis som hindrer barn i å bli hørt og som kolliderer med prinsippet i artikkel 3 om hensynet til barns beste. Dette medlem er selv sagt klar over at det er Kommunaldepartementet og kommunalkomiteen som har det overordnede ansvaret i disse sakene. Dette medlem mener likevel at justiskomiteen har et særskilt ansvar for å følge med på dette feltet, da flere spørsmål berører vårt ansvarsområde, blant annet fordi justiskomiteen har ansvar for innarbeiding av FN-konvensjoner som Norge har ratifisert. Eksempler på at barns beste ikke alltid ivaretas, finner man i saker der (som regel mannlige) ikke-norske statsborgere med barn i Norge blir utvist fra landet som en følge av kriminelle handlinger, eller der (som regel mannlige) ikke-norske statsborgere med barn i Norge blir skilt før tre år er gått, og til tross for at grunnlaget for oppholdstillatelsen er falt bort, er blitt værende i landet. Foreningen for Fangers Pårørende (FFP) mener det er grunn til å tro at Norge bryter sine internasjonale forpliktelser i noen slike utvisningssaker, fordi barns beste ikke er en del av vurderingsgrunnlaget. Dette medlem mener det må utredes om utvisning og bortvisning av utlendinger etter utlendingslovens kapittel 5, bør være en vurdering domstolene tar, og ikke et forvaltningsvedtak. Slik er det i Sverige. Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringa utrede om kompetansen til å utvise og bortvise utlendinger etter utlendingslovens kapittel 5, bør overføres til domstolene."

8.6 Andre forslag som er kommet opp under høringsrunden

Sammendrag

Redd Barna har foreslått at prinsippet om ikke-diskriminering, jf. artikkel 2, og prinsippet om barnets beste, jf. artikkel 3, bør komme bedre til uttrykk i norsk lovgivning, og nevner spesielt barnevernloven og kommunehelsetjenesteloven ved sidene av utlendingsloven.

Barnevernloven § 1-2 annet ledd fastslår at barnevernloven gjelder for alle som oppholder seg i riket. Etter departementets syn innebærer denne bestemmelsen sammen med det forvaltningsrettslige prinsippet om at det ikke skal skje usaklig forskjellsbehandling, et diskrimineringsforbud.

Etter kommunehelsetjenesteloven § 2-1 har enhver rett til nødvendig helsehjelp i den kommune der han eller hun bor, eller midlertidig oppholder seg. Dette er en rett som gjelder uavhengig av om personene har norsk statsborgerskap eller ikke, eller har lovlig opphold her i landet. Det er heller ikke adgang til å frata noen retten til nødvendig helsehjelp på noe annet diskriminerende grunnlag. Departementet ser derfor ikke at det er behov for å endre kommunehelsetjenesteloven på dette punktet.

Med henvisning til artikkel 7 om barns rett til identitet, mener Statens ungdoms- og adopsjonskontor at adgangen til anonym sæddonasjon må fjernes. Spørsmålet om anonym sæddonasjon er drøftet i St.meld. nr. 14 (2001-2002) Evaluering av lov om medisinsk bruk av bioteknologi. Helsedepartementet drøfter her de forskjellige hensyn for og mot anonym sæddonasjon, og konkluderer med at anonymiteten bør oppheves. Helsedepartementet har sendt spørsmålet på høring og vil fremme en proposisjon om endringer i lov om medisinsk bruk av bioteknologi i løpet av våren. Her vil det bli foreslått at anonymiteten oppheves og at barnet får rett til opplysninger om donor.

Aksjonsgruppen barns rett til samvær med foreldre og besteforeldre ber i sin høringsuttalelse om at det innføres straff for "samværsnekt". Etter gjeldende rett kan en avgjørelse om samværsrett gjennomføres ved tvangsbot. For en viss tid kan namsretten fastsette en stående tvangsbot, som skal gjelde hver gang samværsretten ikke blir respektert. Departementet vurderer ikke å innføre straff som sanksjonsmiddel i disse sakene.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mener Norge

må gjøre langt mer for å sikre barn med funksjonsnedsettelse sine rettigheter og muligheter til å fungere best mulig i samfunnet, i fellesskap med sine jevnaldrende. Flertallet mener Regjeringa må synliggjøre Barnekonvensjonen i lovverk som angår disse barna.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringa foreta en gjennomgang av lovverk og praksis som angår barn med funksjonsnedsettelse, med sikte på å synliggjøre Norges forpliktelser etter FNs Barnekonvensjon."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti understreker at Regjeringen ved kgl.res. den 29. november 2002 nedsatte et lovutvalg som skal vurdere behovet for en egen antidiskrimineringslov for bedre å sikre de funksjonshemmedes rettigheter - ikke minst ut fra våre internasjonale forpliktelser - og i så fall utarbeide forslag til en slik lov. Arbeidet med å styrke rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse vil stå sentralt i dette arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti har merket seg FNs komité for barnets rettigheter sine anbefalinger til Norge i komiteens 24. møte. Disse medlemmer har spesielt merket seg anbefalingene hva gjelder barn av foreldre som sitter i fengsel, barn med psykiske lidelser, og tilbudene til barn over 15 år som har begått straffbare handlinger. Disse medlemmer mener det trengs en ytterligere gjennomgang av lovverket for å synliggjøre Barnekonvensjonen flere steder, og det fremmes derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringa gjennomgå lovverket på nytt på områder FNs komité for barnets rettigheter anbefaler Norge å se nærmere på, med sikte på å synliggjøre Barnekonvensjonen flere steder."

9. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Sammendrag

Loven vil bare ha mindre økonomiske og administrative konsekvenser.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at Norge ved ratifisering av Barnekonvensjonen forpliktet seg til å iverksette egnede tiltak for å gjøre konvensjonens bestemmelser og prinsipper kjent både for voksne og barn, jf. artikkel 42. Under justiskomiteens høring om forslagene i Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) i Stortin-

get den 24. april 2003, ble det gitt informasjon fra flere instanser om at kunnskapsnivået i samfunnet om Barnekonvensjonen er relativt lavt. Komiteen ber i den forbindelse Regjeringen iverksette nødvendige tiltak, og ber videre om en tilbakemelding på egnet måte om hvilke initiativ som iverksettes for å øke kunnskapen blant barn og voksne om innholdet i Barnekonvensjonen.

10. FAMILIE-, KULTUR- OG ADMINISTRASJONSKOMITEENS MERKNADER

Komiteens utkast til innstilling ble 15. mai 2003 oversendt familie-, kultur- og administrasjonskomiteen til uttalelse. Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen uttaler følgende i brev av 26. mai 2003:

"Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til partiets merknader i Innst. O. nr. 51 (1998-1999) og Innst. S. nr. 121 (2002-2003), samt behandling av Ot. prp. nr. 29 (2002-2003). Dette medlem har for øvrig ingen merknader, og støtter proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til Sosialistisk Venstrepartis merknader i Innst. O. nr. 51 (1998-1999) og Innst. S. nr. 121 (2002-2003), samt til behandling av Ot. prp. nr. 29 (2002-2003). Disse medlemmer ser svært positivt på det arbeidet som nå blir gjort for å innlemme FNs Barnekonvensjon i norsk lov og støtter proposisjonen.

Komiteen har for øvrig ingen merknader."

11. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Stortinget ber Regjeringa gjennomgå lovverket på nytt på områder FNs komité for barnets rettigheter anbefaler Norge å se nærmere på, med sikte på å synliggjøre Barnekonvensjonen flere steder.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringa fremme forslag for Stortinget om krav til formell barnefaglig kunnskap for yrkesgrupper som arbeider med barn, eller som trenger barnefaglig kompetanse i sin yrkesutøvelse.

Forslag 2

I lov 26. februar 1986 nr. 8 om adopsjon skal § 6 lyde:

Barnet skal som hovedregel informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse om adopsjonsbevilling skal gis. Dersom ikke barnet høres, skal årsak oppgis skriftlig. Barnets mening skal tillegges behørig vekt, i samsvar med dets alder og mo-

denhet. Barnet har rett til å bli hørt, men ikke plikt til å uttale seg.

Forslag 3

I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester skal § 6-3 første ledd lyde:

Barnet skal som hovedregel informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Dersom ikke barnet høres, skal årsak oppgis skriftlig. Barnets mening skal tillegges behørig vekt, i samsvar med dets alder og modenhet. Barnet har rett til å bli hørt, men ikke plikt til å uttale seg.

Forslag 4

I lov 10. februar 1967 om behandlingsmåter i forvaltningssaker skal § 17 første ledd lyde:

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Det skal påse at mindreårige parter har fått mulighet til å gi uttrykk for sitt syn, dersom de mindreårige parter ønsker dette selv. De mindreåriges syn skal tillegges behørig vekt i samsvar med alder og utvikling.

Forslag 5

I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester skal § 4-15 første ledd lyde:

Innenfor den ramme som er fastsatt i § 4-14 skal stedet for plassering *først og fremst* velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø. Det skal også tas hensyn til at det *kan være* ønskelig med kontinuitet i barnets oppdragelse, og *det skal tas hensyn til* barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Det skal videre tas hensyn til hvor lenge det er trolig at plasseringen vil vare, og til om det er mulig og ønskelig at barnet har samvær og annen kontakt med foreldrene.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringa utrede om kompetansen til å utvise og bortvise utlendinger etter utlendingslovens kapittel 5, bør overføres til domstolene.

12. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen, og rå Odelstinget til å gjøre følgende

vedtak:

A.

Vedtak til lov

om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)

I

I straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 gjøres følgende endringer:

§ 204 første ledd bokstav d skal lyde:

- d) produserer, innfører, besitter, overlater til en annen eller mot vederlag gjør seg kjent med *kjønns-
lige skildringer i rørlige og urørlige bilder hvor
det gjøres bruk av barn,*

§ 204 annet ledd skal lyde:

Med pornografi menes i denne paragrafen kjønnslige skildringer som virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående, herunder kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av barn, lik, dyr, vold og tvang. *Med barn menes personer som er eller fremstår som under 18 år.* Som pornografi regnes ikke kjønnslige skildringer som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål.

§ 204 nytt femte ledd skal lyde:

Straff etter første ledd bokstav d kan falle bort for den som tar og besitter et bilde av en person mellom 16 og 18 år, dersom denne har gitt sitt samtykke og de to er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

II

I lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål gjøres følgende endringer:

§ 37 andre ledd skal lyde:

Mindreårig over 15 år skal varsles til rettsmøtene. *Retten skal opplyse om at den mindreårige har rett, men ikke plikt, til å være til stede på rettsmøtet. Den mindreårige skal meddeles prosesskrift samtidig med vergen, hvis ikke den mindreårige har erklært at det ikke er nødvendig.*

§ 135 første ledd skal lyde:

Partene har, når de har fylt 15 år, rett til på rettsens kontor å undersøke rettsbøker og dokumenter som vedkommer saken, og kan forlange utskrifter av dem. Det samme gjelder tredjemann, når begge parter samtykker, eller han godtgjør, at det har rettslig interesse for ham. *Retten kan bestemme at også parter som er under 15 år kan få innsyn og utskrift etter første punktum dersom deres alder og modenhet tilsier det. En part som er under 15 år skal ikke gjøres kjent med opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt.*

III

I lov 10. februar 1967 om behandlingsmåter i forvaltningssaker gjøres følgende endringer:

§ 11 d første ledd skal lyde:

I den utstrekning en forsvarlig utførelse av tjenesten tillater det, skal en part som har saklig grunn for det, gis adgang til å tale muntlig med en tjenestemann ved det forvaltningsorgan som behandler saken. *Dersom en mindreårig er part i saken og blir representert av verge, gjelder dette også den mindreårige selv.*

§ 16 første ledd skal lyde:

Part som ikke allerede ved søknad eller på annen måte har uttalt seg i saken, skal varsles før vedtak treffes og gis høve til å uttale seg innen en nærmere angitt frist. Dersom en mindreårig over 15 år er part i saken og blir representert av verge, skal dette også gjelde den mindreårige selv. Fristen løper fra den dag varslet er avsendt, når ikke annet uttrykkelig er sagt.

§ 17 første ledd skal lyde:

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. *Det skal påse at mindreårige parter har fått mulighet til å gi uttrykk for sitt syn, i den grad de er i stand til å danne seg egne synspunkter på det saken gjelder. De mindreåriges syn skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet.*

§ 17 nytt fjerde ledd skal lyde:

Dersom en mindreårig over 15 år er part i saken og blir representert av verge, skal opplysninger som nevnt i annet og tredje ledd også forelegges den mindreårige selv, hvis ikke den mindreårige har erklært at det ikke er nødvendig.

§ 18 første ledd skal lyde:

En part har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, for så vidt ikke annet følger av reglene i

denne paragraf eller § 19. *Dersom en mindreårig er part i saken og blir representert av verge, gjelder dette også den mindreårige selv. Retten til innsyn gjelder også etter at det er truffet vedtak i saken. En mindreårig under 15 år skal ikke gjøres kjent med opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt.*

§ 27 første ledd skal lyde:

Det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, skal sørge for at partene underrettes om vedtaket så snart som mulig. *Dersom en mindreårig over 15 år er part i saken og blir representert av verge, skal organet også underrette den mindreårige selv.* Underretning skal gis av det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, hvis ikke særlige grunner tilsier at dette overlates til et annet organ. I regelen gis underretning skriftlig. Den skriftlige underretningen kan gis ved bruk av elektronisk kommunikasjon når mottakeren uttrykkelig har godtatt dette og har oppgitt den elektroniske adressen som skal benyttes for slikt formål. Er det særlig byrdefullt for forvaltningsorganet å gi skriftlig underretning, eller haster saken, kan underretning gis muntlig eller på annen måte. I så fall kan en part kreve å få vedtaket skriftlig bekreftet. Underretning om vedtaket kan helt unnlates for så vidt underretning må anses åpenbart unødvendig og vedtaket ikke medfører skade eller ulempe for vedkommende part.

IV

I lov 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon skal § 6 lyde:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse om adopsjonsbevilling skal gis. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Den som har fylt 12 år, kan ikke adopteres uten eget samtykke.

Kommunen skal på anmodning bistå bevillingsmyndigheten i å opplyse saken etter første ledd og i å innhente samtykke etter annet ledd.

V

I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester gjøres følgende endringer:

§ 4-15 første ledd skal lyde:

Innenfor den ramme som er fastsatt i § 4-14 skal stedet for plassering velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø. *Det skal også tas tilbørlig hensyn til at det er ønskelig med kontinuitet i barnets oppdragelse, og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige*

bakgrunn. Det skal *videre* tas hensyn til hvor lenge det er trolig at plasseringen vil vare, og til om det er mulig og ønskelig at barnet har samvær og annen kontakt med foreldrene.

§ 6-3 første ledd skal lyde:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

VI

I lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) gjøres følgende endringer:

§ 2 ny nr. 4 skal lyde:

4. *De forente nasjoners internasjonale konvensjon 20. november 1989 om barnets rettigheter med følgende tilleggsprotokoller:*
 - a) *Valgfri protokoll 25. mai 2000 om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi,*
 - b) *Valgfri protokoll 25. mai 2000 om barn i væpnet konflikt*

VII

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

B.

Stortinget ber Regjeringen utarbeide et eget straffebud om barnepornografi som klart definerer at barnepornografi ikke er alminnelig pornografi, men en skildring av overgrep mot barn. Forslaget fremmes for Stortinget så raskt som mulig, uavhengig av fremleggelse av ny straffelov.

C.

Stortinget ber Regjeringen utrede behovet for endringer i strafferammen, basert på nødvendigheten av å skape rettsenhet med EU i bekjempelsen av organisert kriminalitet knyttet til barnepornografi.

D.

Stortinget ber Regjeringa foreta en gjennomgang av lovverk og praksis som angår barn med funksjonsnedsettelse, med sikte på å synliggjøre Norges forpliktelser etter FNs Barnekonvensjon.

Oslo, i justiskomiteen, den 27. mai 2003

Trond Helleland
leder

Finn Kristian Marthinsen
ordfører